ISSN 2181-3187

SUDLANGAN SHAXSLARGA TA'LIM BERISH BO'YICHA DUNYO TAJRIBALARI

Ikanova Lazokat
O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi Universiteti

Sudlangan shahxslarning ta'limini tashkil qilish bo'yicha dunyo miqyosida turli mamlakatlar o'z tajribasiga ega. Bunda turli mamlakatlar turli xildagi ta'limni sudlangan shaxslarga ta'minlashadi. Jumaladan, Buyuk Britaniya, AQSH, Germaniya, Norvegiya, Daniya, Rossiya kabi mamlakatlarda Sudlangan shaxslar uchun umumiy o'rta ta'lim turidan tashqari, oliy ta'lim olish imkoniyatlari ham bor. Shuningdek sudlanganlar, turli xil kurslarda (ingliz tili, nemis tili, kompyuter texnologiyalari, koding va boshqalar kabi) o'qishlari ham mumkin.

Jazoni ijro etish muassasalaridagi shaxslarning qayta ijtimoylashuvi va axloqini tuzalishida qo'shimcha ta'limning ahamiyati kattaligiga olimlar I.M. Rejapova va Yu.M. Zaborovskayalar o'z tadqiqod ishlarida e'tibor qaratganlar[1]. Bundan tashqari Rejapova ta'limning qayta jinoyat sodir etishni kamaytirishga ijobiy ta'siri haqida ham mulohaza yuritgan[2]. Shu bilan birga, tadqiqodchilar O.A.Chopik va A.S.Butenkolar axloqni tuzatish muassasalarida to'garaklarni tashkil qilish yordamida sudlangan shaxslarga tarbiyaviy ta'sir ko'rsatishini tadqiqotlarida o'rganganlar, va eksperiment natijalarida to'garaklar sudlangan shaxslarga ijobiy tarbiyaviy tas'ir ko'rsatishini asoslab berganlar[3]. Shuningdek, E.V Zautorova va O.B.Panovalar JIEMlarda tashkil qilingan to'garaklarning sudlanganlarga ularning ijtimoiylashuvuda ahamiyati katta ekanligini o'z izlanishlari natijasida belgilab berganlar[4].

Rossiya Federatsiyasida sudlangarning masofaviy tarzda oliy ta'lim olishi bilan bog'liq muammolarni biz tadqiqotchi E.I.Kishiyevaning izlanishlarida ko'rishimiz mumkin[5]. Boshqa olimlar A.O.Aleyevskaya[6] o'zining ilmiy ishlarida Qo'shma Shtatlardagi turli Jazoni ijro etish muassasalaridagi ta'lim dasturlari va masofaviy

[1] И. М. Режапова, Ю. М. Заборовская. (2019). "Зарубежный опыт работы с заключенными с целью их дальнейшей ресоциализации (на примере законодательства Соединенных Штатов Америки и Канады)". Человек: преступление и наказание. № 1. – B-40–46.
[2] Режапова, И. М. (2021). "Роль пенитенциарного образования в последующей ресоциализации осужденных (опыт зарубежных стран)". ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА СОЦИОГУМАНИТАРНЫХ НАУК, № 1 (13). B-50
[3] О. А. Чопик, А. С. Бутенко (2021). "ИЗУЧЕНИЕ ВОСПИТАТЕЛЬНОГО ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ОСУЖДЕННЫХ ЧЕРЕЗ ОРГАНИЗАЦИЮ ИХ КРУЖКОВОЙ РАБОТЫ В ИСПРАВИТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ". ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА СОЦИОГУМАНИТАРНЫХ НАУК, № 3 (15). B-46
[4] Э.В. Зауторова, О.Б. Панова (2019). "Кружковая работа как средство ресоциализации осужденных в местах лишения свободы" Психопедагогика в правоохранительных органах. 24, № 1(76). B-56
[5] Э.И. Кишиева (2016). "ДИСТАНЦИОННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В МЕСТАХ ЛИШЕНИЯ СВОБОДЫ". Вестник магистратуры. № 12-1(63) B-103
[6] А. О. Алеевская (2015). "Дистанционное образование в пенитенциарных учреждениях США". Научно-методическое обеспечение. B-4

ISSN 2181-3187

o'qitishdagi tajribalarini yoritib bersa, O.Yu. Elchaninova[7] xorijiy davlatlarda masofaviy ta'lim texnologiyalaridan foydalanish tajribasini va hali ham ushbu sohadakamchiliklar mavjud ekanligini ta'kidladi.

T.A.Kazakova esa Rossiyadagi ahloqni tuzatish muassasalarida to'garak shaklidagi xorijiy til kurslari juda kam tashkil qilinishi va mahbuslar til to'garaklarida qatnashishni xoxlashlari haqida ma'lumot beradi[8].

Shu bilan birga, Hughes Emma JIEMlardidagi ta'lim, xususan masofaviy ta'lim orqali o'qishni o'z tadqiqotlarida o'rganib chiqgan[9].

Jazoni ijro etuvchi koloniyadagi voyaga yetmaganlarga ta'lim berishning psixologik va pedagogik shartlarini rus olimlari M.I. Kuznetsov va A.A. Romanovlar o'z tadqiqotlarida o'rganib, ularga to'g'ri psixologik yondashilsa va tog'ri pedagogik texnikalardan foydalanilsa ta'lim jarayoni voyaga yetmaganlarning shaxs sifatida ijobiy shakillanishiga va rivojlanishiga yordam berishini aytganlar[10].

S.A. Gryaznov Rossiyaning ahloqni tuzatish koloniyalarida sudlanganlar uchun tashkil qilingan tadbirkorlik kasbiga yo'naltirilgan ta'lim tashkil qilinishi va natijarini o'rgangan[11].

Gamburg shahridagi YUNESKO ta'lim instituti Jazoni ijro etish muassasalarida tashkil qilingan kasb-xunar ta'limi, uning ahamiyati, ijobiy natijalari, o'rgatish metodlari, ta'lim startegiyalari, tashkiliy masalalar, moliyalashtirishni o'rganib nazariy xulosalarini 9 ta turli shaharlardagi jazoni ijro etish muassasalrida amaliyotga tadbiq qilganlar[12].

Shuningdek xorijiy tadqiqotchilar L. Cervino va S. Marialar Jazoni ijro etish muassasalarida o'zlarining ingliz tilini o'qitishdagi metodikalatri va tajribalari asosida sudlangan shaxslarni ingliz tiliga o'qitishdagi qiyinchiliklarni o'z izlanishlarida ifoda etganlar[13]. Jumladan, J.L. Egbert ham Jazoni ijro etish muassasalarida ingliz tilini o'z

---

[7] Ельчанинова О. Ю. (2023). "Высшее образование для осужденных с применением дистанционных образовательных технологий в исправительных учреждениях зарубежных стран". Пенитенциарная наука, № 3 (63). B. 337-344.

[8] Т.А. КАЗАКОВА (2022). "Изучение иностранного языка осужденными в рамках кружковой работы в исправительных учреждениях ФСИН России". ОРГАНИЗАЦИЯ СЛУЖЕБНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ, B-68

[9] Hughes, Emma (2016). Education in Prison: Studying Through Distance Learning. Routledge. ISBN 978-1317145776. P. 15. — URL: https://www.routledge.com/ Education-in-Prison-Studying-Through-Distance-Learning-1st-Edition/Hughes/p/ book/9781409409939.

[10] М. И. Кузнецов, А. А. Романов (2021). "Психолого-педагогические условия эффективности общеобразовательного обучения несовершеннолетних, находящихся в учреждениях уголовно-исполнительной системы". Человек: преступление и наказание. № 4. – С. 557–565.

[11] S.A. Gryaznov (2015). "СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ФОРМЫ ПОДГОТОВКИ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ КАДРОВ ИЗ ЧИСЛА ЗАКЛЮЧЕННЫХ: РОССИЙСКИЙ ОПЫТ". ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В РОССИИ. № 5. B-25.

[12] UNITED NATIONS United Nations Office at Vienna, UNESCO Institute for Education Hamburg (1995). "BASIC EDUCATION IN PRISONS". Maryland State Department of Education Office of Correctional Education. B-1-81.

[13] L. Cervino, S. Maria (2017). "The challenges of teaching English in prisons. Part I". PublicacionesDidacticas.com, Nº 88. B 529-533.

tajribasida mahkumlarga o'rgatgan. Bunda u o'z izlanishlari natijasida mahkumlarga ingliz tilini o'qitishga zamin yaratish masalalarini ko'rib chiqgan va o'zining izlanishlarida ingliz tilini o'qitish boyicha dastur yaratish tajribasi, oqituvchilar uchun yo'riqnoma kerakligi, o'rganuvchilar motivatsiyasi, metodlarini namoyon qilgan[14].

Yevropalik olimlar J. Hawley, I. Murphy va M. Souto-Oterolar ham Yevropa qamoqxonalarida ta'lim va tarbiya tajribasi, amaldagi vazifalar va muammolarni o'rganib, mahkumlar uchun ta'lim berishning ahamiyati, uning oqibatlari, mahkumlarning kategoriyalari, tashkiliy masalarni yoritib berishgan[15].

Hindistonlik tadqiqotchilar R. Hjalmarsson, H. Holmlund M.J. Lindquistlar Shvadsiyadagi Jazoni ijro etish muassasalaridagi jinoyatchilarga ta'lim berishning natijasini mikro-manbalar yordamida asoslab berganlar, va mahkumlarga ta'lim berishning afzalliklarini sanab o'tganlar.

Shu bilan birga, AQSHdagi jazoni ijro etish muassasalaridagi mahbuslarning jazo muddatida sarflaydigan bo'sh vaqtlarini samarali o'tkazishni tashkil qilish uchun "Transparent Language" loyihasi tashkil qilingan bo'lib, uning yordamida mahbuslar mahsus EDOVO platformasi orqali xorijiy tillarni (ingliz, nemis, ispan, italyan, yapon, shved, irland tillarini) o'rganishlari (pul to'lash evaziga) uchun imkoniyat yaratilgani haqida Transparent Language veb saytida ham ma'lumotlar bor[16]. Yana bir mislo qilib Germaniyada jazoni ijro etish muassasalarida amalda qo'llanib kelinayotgan "ich-will-deutsch-lernen.de" ("Men nemis tilini o'rganishni hohlayman") nomli dasturni aytsak bo'ladi. Bunda JIEMlardagi mahbuslar Nemis tilini o'rganish istagini bildirsa (Germaniya qamoqxonalaridagi mahbuslarning 70% aholisi birinchi yoki ikkinchi immigrantlar avlodidan) ularga nemis tilini o'rganish imkoniyati "eLearning im Strafvollzug" (Qamoqxona tizimida E-talim) platformasi yordamida yaratilgan. Ular natijalarni e'lon qilganlarida ushbu dastur nafaqat mahbuslarning Germaniyada ijtimoiylashuviga yordam bergan, balki ularning qamoqxonalarda sarflanadigan bo'sh vaqtlarini to'g'ri taqsimlanishiga ham sabab bo'lganini ko'rishimiz mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Islomkhujayeva, S. (2024). Lingvistik kompetensiya til ta'limining tarkibiy qismi sifatidagi tuzilishi va mazmuni. *Modern education and development*, *13*(4), 53-59.

[14] J.L.Egbert (1989). "Prison ESL: Building a Foundation for Teaching English in Unconventional Settings". English for Specific Purposes. Vol. 8. B. 51-64.
[15] J. Hawley, I. Murphy, M. Souto-Otero (2013). "PRISON EDUCATION AND TRAINING IN EUROPE CURRENT STATE-OF-PLAY AND CHALLENGES". A summary report authored for the European Commission by GHK Consulting. B. 5-56.
[16] Transparent Language (2017). "Inmates Seize the Opportunity to Learn Languages in Prison" Company News

2. Islomkhujayeva, S. (2024). Ingliz tili darslarida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning lingvodidaktik jihati. *Modern education and development*, *13*(4), 180-185.
3. Islomxo'jayeva, S. (2024). IMPROVING ENGLISH LANGUAGE PROFICIENCY IN TERMS OF LEXICAL COMPETECY BY TOTAL PHYSICAL RESPONSE (TPR) METHOD AND ADAPTIVE TECHNOLOGIES AMONG CADETS. *Journal of new century innovations*, *63*(4), 128-132.
4. Abdukarimovich, M. T. (2022). The role of repetition as a stylistic tool in political texts. *Zien Journal of Social Sciences and Humanities*, *13*, 64-65.
5. Murakayeva, S. K. (2023, February). INNOVATIONS THAT HAVE CHANGED ENGLISH LANGUAGE TEACHING AND INTERACTIVE SPEAKING SKILLS BY SHAKHNOZA MURAKAYEVA. In *International journal of conference series on education and social sciences (Online)* (Vol. 3, No. 1.2).
6. Murakayev, I. I., & Murakayeva, S. K. (2022, November). CREATING OF THE NEW TECHNICAL EDUCATION SYSTEM IN MILITARY ORGANIZATIONS: COMPUTER-AIDED LEARNING AS VIRTUAL TARGET SHOOTING AND TACTICS TRAININGS, VIRTUAL HAND-TOHAND COMBAT AND DIGITAL ACCELERATED MOVEMENT. In *International journal of conference series on education and social sciences (Online)* (Vol. 2, No. 7).
7. Murakayeva, S. X. (2022). INTERACTIVE DEVELOPING OF ORAL SPEECH COMPETENCE IN TEACHING ENGLISH FOR THE MILITARY LAWYERS THROUGH AUTHOR'S INNOVATIVE" DIGITAL CASE STUDY" VIDEO LESSONS. *Herald pedagogiki. Nauka i Praktyka*, *2*(6).
8. Murakayeva, S. K., & Murakayev, I. I. (2022, June). THE CONSTITUTION IS THE BASIS OF OUR FREE AND PROSPEROUS LIFE, FURTHER DEVELOPMENT AND PROSPERITY OF THE COUNTRY. In *International journal of conference series on education and social sciences (Online)* (Vol. 2, No. 5).
9. Murakayeva, S. K. (2022, June). Problems of Development of Speech Competence in Teaching English to Military Audiences. In *International journal of conference series on education and social sciences (Online)* (Vol. 2, No. 5).
10. qizi Ikanova, L. S. (2020). IMPROVING LISTENING SKILLS THROUGH ICT. *Bulletin of Namangan State University: Vol*, *2*(11), 64.
11. Lazokat, I. (2024). SOBIQ SUDLANGAN SHAHSLARGA INGLIZ TILINI O'QITISH: JAHON TAJRIBALARI. *World Scientific Research Journal*, *32*(1), 214-216.

12. Lazokat, I. (2024). SUDLANGANLARNI CHET TILIGA O ‘QITISH BO ‘YICHA XORIJ TAJRIBASI (GERMANIYA VA AQSH MISOLIDA). *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, *54*(2), 65-69.
13. Иканова, Л. (2024). ЖАЗОНИ ИЖРО ЭТИШ МУАССАСАЛАРИДАН ОЗОД ҚИЛИНГАН ШАХСЛАРГА ХОРИЖИЙ ТИЛЛАРНИ ЎРГАТИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИ. *Journal of new century innovations*, *63*(4), 120-127.
14. Lazokat, I. (2024). O’ZBEKISTON RESPUBLIKASI KONSTITUTSIYASIDA SUDLANGAN VA OZODLIKDAN MAHRUM ETILGAN SHAHSLARNING HUQUQLARINI BELGILANISHI VA AMALIYOTGA JORIY QILINISHI. *Modern education and development*, *13*(4), 26-31.
15. Ikanova, L. (2020). ANALYSIS OF TWO TASKS FROM THE POINT OF PRAGMATICS. *Modern trends in linguistics: problem and solutions*, 25-26.
16. Kenjabayevna, D. G. (2023). THE CONSTITUTION IS MY PRIDE. *TADQIQOTLAR*, *28*(4), 89-91.
17. Kenjabayevna, D. G. (2023). DESCRIPTION OF FEMALE CHARACTERS IN CHARLOTTE BRONTE'S LITERARY STYLE. *Лучшие интеллектуальные исследования*, *10*(4), 126-129.
18. Туйчибаева, Ш. Ш. (2023). Возможности применения современных педагогических технологий и средств наглядности при обучении русскому языку. *World scientific research journal*, *13*(1), 126-140.
19. Туйчибаева, Ш. Ш. (2023, February). ПРИМЕНЕНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ МЕТОДОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ СЛОЖНЫХ ПРЕДЛОЖЕНИЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ. In *Proceedings of International Educators Conference* (Vol. 2, No. 1, pp. 476-487).
20. Туйчибаева, Ш. Ш., & Бахромбоева, С. А. К. (2022). Особенности обучения китайских студентов русскому языку как иностранному. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, *2*(Special Issue 26), 201-205.
21. Туйчибаева, Ш. (2024). К ВОПРОСУ ОПТИМИЗАЦИИ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, *45*(3), 144-148.
22. Туйчибаева, Ш. Ш. (2024, March). КОММУНИКАТИВНЫЙ ПОДХОД К МЕТОДИКЕ РАБОТЫ НАД ФОНЕТИЧЕСКОЙ СИСТЕМОЙ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ. In *Konferensiyalar| Conferences* (Vol. 1, No. 8, pp. 393-400).